

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційне дослідження
Закомірного Ігоря Миколайовича «Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів вечірніх шкіл в умовах неформальної освіти», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Ступінь актуальності обраної теми

Побудова інформаційного суспільства, основним стратегічним ресурсом якого є інформація і знання, – це природний еволюційний стан розвитку людської цивілізації. Формування інформаційного суспільства в Україні сьогодні є необхідною умовою її сталого розвитку, повноцінного входження країни у світову економіку та світовий освітній простір. Запровадження інформаційних технологій, використання педагогічних інновацій, які ґрунтуються на сучасних засобах комунікації, має стати одним із пріоритетних напрямів державної політики щодо розвитку національної системи освіти.

У Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки вказано, що процес навчання із впровадженням цифрових технологій стає мобільним, диференційованим та індивідуальним. Проте технології не замінюють учителя, а надають йому нові можливості, допомагають автоматизувати значну частину своєї роботи, підвищують ефективність управління освітнім процесом.

У зв'язку з цим особливого значення набуває рівень розвитку професійної компетентності вчителя, зокрема вчителя вечірньої школи, у галузі інформаційно-комунікаційних технологій. Для того, щоб вирішувати завдання шкільної освіти щодо підготовки учнів до швидкого сприйняття і опрацювання великих обсягів інформації, озброєння їх сучасними засобами і технологіями роботи, вчитель має розуміти провідну роль електронних засобів навчання під час вивчення будь-якого предмету та вміти їх впроваджувати у навчально-виховний процес. Він має бути обізнаним щодо нововведень у сфері ІКТ, вміти творчо мислити, бути здатним до постійного професійного розвитку, самозбагачення власних знань, практичних умінь та навичок. Потужним інструментом розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності вчителя є неформальна освіта, форми і методи організації якої мають значний потенціал щодо формування сучасного інформаційно-освіченого вчителя.

Зважаючи на вищевикладене, дослідження Закомірного Ігоря

Миколайовича «Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів вечірніх шкіл в умовах неформальної освіти», є актуальним і своєчасним.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз тексту дисертації, автореферату та змісту публікацій І.М. Закомірного дають змогу дійти висновку про наукову обґрунтованість і достовірність представлених результатів.

Ґрунтовне вивчення джерельної бази (217 найменувань, із них 25 – іноземною мовою), яке здійснив здобувач, дали змогу розкрити міждисциплінарні підходи до досліджуваної проблеми. Водночас здійснений дослідником аналіз наукових джерел став підґрунтям для обґрунтування методологічних засад дослідження; дозволив уточнити базові поняття дослідження, виявити їх взаємозв'язки та взаємозумовленість, поглибити сутність змісту інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів вечірніх шкіл.

Одержанню достовірних і обґрунтованих результатів сприяло застосування комплексу теоретичних і емпіричних методів наукового дослідження, серед яких найбільш продуктивними були: аналіз і узагальнення емпіричних даних і теоретичних положень; теоретичне моделювання; спостереження, опитування; методи теоретичного узагальнення; систематизація тощо.

Теоретичні положення, модель, навчально-методичні матеріали (практикум «Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів вечірніх шкіл»; методичні рекомендації: «Алгоритм дій роботи тих, хто навчається»; «Алгоритм змістового наповнення віртуальної учительської»; «Сценарій дистанційних уроків) використовуються в навчально-виховному процесі вечірніх шкіл, зокрема, вечірньої змінної школи III ступеня № 18 Деснянського району м. Києва, вечірньої (змінної) школи № 20 Солом'янського району м. Києва, школи I-III ступенів № 238 Деснянського району міста Києва, Артемівської вечірньої змінної школи II-III ступенів № 1, Комунального закладу «Навчально-виховний комплекс «Спеціалізована школа I ступеня з поглибленим вивченням української мови – гімназія № 39 імені Гетьмана України Богдана Хмельницького» Деснянського району міста Києва.

Дисертацію І.М. Закомірного написано на належному науковому рівні. Здобувач володіє теорією проблеми і методами її дослідження. Позитивне

враження справляє оформлення роботи, вміщені в ній табличні матеріали. Зміст автореферату відображає зміст дисертації.

Рівень апробації результатів дослідження є також належним і підтверджується участю дисертанта у науково-практичних конференціях міжнародного та всеукраїнського рівнів.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій

Достовірність і новизна результатів, проведеного дослідження, забезпечені комплексною дослідницькою методологією, обґрунтованістю вихідних позицій, застосуванням комплексу взаємодоповнювальних методів, адекватних предмету, меті та завданням дослідження, тривалістю дослідницької роботи, об'єктивним аналізом здобутих результатів, а також апробацією здобутків під час науково-комунікаційних заходах різного рівня.

Дисертантом розкрито сутність розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів вечірніх шкіл в умовах неформальної освіти, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено модель розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів вечірніх шкіл в умовах неформальної освіти, побудовану з урахуванням положень андрагогічного, особистісно-діяльнісного, компетентнісного, системного підходів. Визначено, що результатом поетапного впровадження моделі є позитивна динаміка рівнів розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів вечірніх шкіл. У процесі дослідження було уточнено сутність поняття «інформаційно-комунікаційна компетентність вчителів вечірніх шкіл», структуровано її критерії, показники та рівні.

Слід наголосити, що рецензована праця сприяє пошуку шляхів вирішення важливої дослідницької проблеми – розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів вечірніх шкіл в умовах неформальної освіти. Її положення можуть стати підґрунтям для практичної модернізації змісту, методів неформальної освіти вчителів вечірніх шкіл з урахуванням сучасних освітніх тенденцій.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та опублікованих працях

Основні положення дисертації І.М. Закомірного висвітлено в 20 публікаціях (17 – одноосібні), з них: 8 статей у наукових фахових виданнях України, серед яких – 2 статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях, 12 публікацій у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій і наукових виданнях.

Варто зазначити, що наукові положення, висновки та рекомендації достатньо повно представлено в означених друкованих працях.

Структура, зміст, результати дослідження, основні висновки, викладені в авторефераті, відповідають і відображають основні положення дисертації.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, додатків та списку використаних джерел. Логіка і послідовність викладу тексту праці відповідає вирішенню поставлених завдань дослідження.

У першому розділі – «Теоретичні основи розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів вечірніх шкіл в умовах неформальної освіти» – проаналізовано базові поняття дослідження; запропоновано авторське визначення інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів вечірніх шкіл; представлено результати ретроспективного аналізу особливостей діяльності вечірніх шкіл в Україні та зарубіжжі; представлено результати аналізу стану організації навчання вчителів вечірніх шкіл з розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності в умовах неформальної освіти на констатувальному етапі експерименту

Дисертантом здійснено історико-педагогічний аналіз розвитку вечірніх шкіл в Україні і світі, визначено їх характеристики та динаміку на різних історичних етапах.

Не викликає заперечень висновок дисертанта щодо: суспільної потреби спрямування професійного розвитку учителів на оволодіння інноваційними технологічними засобами; набуття вмінь щодо використання цих технологій у професійній діяльності; ролі неформальної освіти у неперервному вдосконаленні інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів вечірніх шкіл; доцільності розроблення відповідних методичних матеріалів.

Аналізу стану розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів вечірніх шкіл, проведений на етапі констатувального експерименту, є вірогідним і засвідчує недостатній рівень її сформованості та дає належні підстави для висновку щодо фрагментарного врахування освітніх потреб вчителів з формування умінь і навичок з ІКТ; застосування апаратного та програмного ІК-інструментарію; відсутності методичних матеріалів зі створення авторських автоматизованих навчальних курсів; забезпечення умов власного розвитку й саморозвитку засобами ІКТ.

Другий розділ дисертації «Обґрунтування моделі розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів вечірніх шкіл в умовах неформальної освіти» присвячено розкриттю сутності та визначенню структури досліджуваної компетентності; представленню критеріальної

характеристики компонентів інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів вечірніх шкіл; теоретичному обґрунтуванню експериментальної моделі розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів вечірніх шкіл в умовах неформальної освіти.

На основі теоретичного аналізу досліджуваної наукової проблеми дисертант визначає компоненти (мотиваційний, інформаційно-знанневий, діяльнісний, рефлексійно-результативний), критерії (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексійний) та показники рівнів розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів вечірніх шкіл в умовах неформальної освіти.

З метою конкретизації авторського задуму дослідником представлено модель розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів вечірніх шкіл в умовах неформальної освіти, розроблену на основі аналізу сучасного стану неформального навчання вчителів та з урахуванням освітніх потреб, яка складається із взаємопов'язаних, взаємодоповнювальних елементів та репрезентована трьома блоками (методологічно-цільовим, змістово-організаційним й оцінювально-результативним).

Дисертант доводить необхідність цілеспрямованого удосконалення змісту, методів, форм організації, засобів неформального навчання вчителів, контролю за рівнем розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів в умовах неформальної освіти та обґрунтовує необхідність узгодження практичної складової з вимогами сучасного інформаційного суспільства.

Дослідницькі кроки – розроблення структури професійної компетентності вчителів вечірніх шкіл, створення моделі, обґрунтування методики її розвитку – дали можливість усунути низку виявлених суперечностей та на прикінцевому етапі експериментального дослідження співставити реальний стан із бажаним.

У третьому розділі «Організація та результати дослідно-експериментальної роботи з розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів вечірніх шкіл в умовах неформальної освіти» представлено програму експериментальної роботи; здійснено діагностування рівнів розвиненості інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів вечірніх шкіл; дано опис і проаналізовано кількісні та якісні показники дослідно-експериментальної роботи з розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів вечірніх шкіл в умовах неформальної освіти.

Загальна методика дослідно-експериментальної роботи свідчить про розуміння дисертантом основних принципів неформальної освіти в контексті розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів

вечірніх шкіл, вміння організувати експеримент в умовах реального навчання, адекватно використати методи математичної статистики для оброблення одержаних результатів. Результати проведеного автором педагогічного експерименту переконливі та свідчать про ефективність впровадження моделі і методики досліджуваного процесу. Теоретичне узагальнення та експериментальна перевірка основних положень дослідження дозволили підтвердити вірогідність сформульованої гіпотези дисертаційної роботи.

У стилістичному оформленні дисертації враховано особливості наукового стилю мовлення.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи теоретичне і практичне значення отриманих дисертантом результатів, слід відмітити деякі дискусійні положення, а також висловити окремі побажання:

1. У вступній частині роботи мету дослідження варто було б сформулювати не як шлях до мети, а власне як саму мету. Метою має бути кінцевий результат, а не процес його досягнення.

2. За завдання дослідження поряд із теоретичним обґрунтуванням моделі варто було б взяти її розроблення, а також факт такого розроблення вказати у науковій новизні.

3. Для оцінювання рівня розвитку компетентності варто було б не лише визначити показники діяльнісного критерію, вказані на с. 101-102 та у таблиці 2.3.2 дисертації, а й використати їх у педагогічному експерименті, де здобувачем застосовано дещо інші показники – основні навички інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів (с. 144-145 дисертації).

4. Потребує додаткового обґрунтування застосування тестів як основного засобу для оцінювання рівня розвитку інформаційно-комунікаційних компетентностей вчителів.

5. Варто було б більше приділити уваги використанню методу експертного оцінювання, залучивши експертів не лише до визначення вагомості критеріїв розвитку ІК-компетентності вчителів, а й до зовнішнього науково-педагогічного оцінювання запропонованої моделі за відповідними критеріями, що визначаються, наприклад, якістю педагогічної діяльності (проектувальний, конструктивний критерії тощо). Це дозволило б більш переконливо довести значущість результатів дослідження.

